

Vliegende start monitoring Steenuil in 2003

Arend J. van Dijk
projectcoördinator SOVON

In 2003 is gestart met monitoring van Steenuilen in speciale telgebieden. Resultaten uit deze telgebieden maken, samen met die van het Broedvogel Monitoring Project van SOVON, betrouwbare berekening van de aantalsontwikkeling mogelijk. In de *Athene 7* (van Dijk & van Turnhout 2003) is uit de doeken gedaan hoe landelijke monitoring van de Steenuil in zijn werk gaat en wat van deelnemers wordt verwacht. Voor de meeste Steenuilen-onderzoekers is dit gesneden koek gebleken, want grote problemen hebben zich in het eerste jaar niet voorgedaan. Ook de overschakeling van het registreren van (succesvolle) nesten naar het inventariseren van territoria, is voor zover bekend goed verlopen. Met enkelen is of wordt contact opgenomen in verband met afbakening of mogelijke overlap van telgebieden. Het aantal in 2003 in telgebieden geïnterviewde Steenuilen is met 1223 boven verwachting. Bovendien zijn de telgebieden goed over het land en de verschillende landschapstypen verdeeld. Met deze enthousiaste en grote deelname is een belangrijke stap gezet om goed zicht te krijgen op de aantalsontwikkeling van de in menig opzicht bedreigde Steenuil.

Telresultaten in 2003

Tabel 1 geeft een overzicht van de ontvangen steenuilgegevens in 2003. Het aantal nieuwe steenuiltelgebieden is minimaal 118. Dit is geen definitief getal want van verscheidene omvangrijke gebieden zijn wel totalen bekend, maar nog niet de precieze indeling in telgebieden. Daarnaast zijn nog 147 territoria als losse melding binnengekomen. Een deel van deze losse meldingen kan waarschijnlijk overgeheveld worden naar telgebieden (als aan monitoring-eisen blijkt te zijn voldaan). Het aantal getelde territoria komt uit op minimaal 1223.

Voegen we hierbij de gegevens uit het lopende Broedvogel Monitoring Project (BMP) (van 2002, want 2003 is in bewerking) dan zal het aantal steekproefgebieden uitkomen op ongeveer 240 en het aantal territoria op 1550. Dit is ongeveer een kwart van de Nederlandse populatie volgens de jongste Atlasproject-schatting van 5500-6500 paren. Met deze score wordt het gestelde doel voor een betrouwbare landelijke monitoring

ruimschoots gehaald. Dat doel ging uit van minstens 31-40 nieuwe telgebieden met minimaal 5 paren Steenuilen per gebied verdeeld over bepaalde tot dan toe onbekende regio's in Nederland. In vrijwel alle provincies overtreft het aantal telgebieden in 2003 het aantal gebieden dat minimaal gewenst is of het komt ermee overeen. In Drenthe, Overijssel, Gelderland, Zeeland en Limburg is het aantal telgebieden zelfs een veelvoud van het gewenste aantal.

De verspreiding van de telgebieden en aantallen per telgebied is aangegeven in Figuur 1. Aantallen uit telgebieden of losse meldingen zijn toegekend aan een atlasblok. In sommige gevallen gaat het om twee telgebieden per atlasblok of om een combinatie van een telgebied en losse meldingen in een ander gebied, maar dan wel in hetzelfde atlasblok. In 2003 zijn uit 189 atlasblokken gegevens bekend (dus zonder de BMP-aantallen uit 2002). Het aantal getelde paren per atlasblok ligt tussen 0 en 40 paren. 1 tot 5 paren per atlasblok komt het meest voor (106 blokken), gevolgd door 6-10 paren (33 blokken), 11-15 paren (19 blokken), 16-20 paren (9 blokken) en meer dan 20 paren (7 blokken). 15 geïnterviewde blokken leverden geen Steenuilen op.

Dank aan de tellers

In 2003 zijn van de volgende organisaties, contactpersonen en onderzoekers gegevens van Steenuilen ontvangen: A.v. Ballegoie, P. Beckers e.a., T. Beunis, H. Bloem, E. Brandenburg, B.v.d. Brink, F.v.d. Brink, P. Derksen, A.J. van Dijk, K. Eradus, D. van Galen, M. Hageman, R.v. Harxen, J. Heijkers, B.v.d. Hoek, J. v't Hoff, N-J. Honingh/KNNV/ J. Wisse, P. v. Horssen, B. Hulsebos, F. Jacobs, E. Jansen, M. Jansen, J. de Jong, O. Klaassen/SOVON, G. Klunder, M. Kuijpers, J. Kuiper, A. Lassche, H. Laughs, Natuurbesch. De Steltkluut, Natuurbesch. 't Duumpje, Natuurbesch. Staphorst e.o., Natuur- en Milieuver. Het Stroomdal, Natuurwerkgroep De Reest, H. Phijl, B. Schilder, K. Schoon, W. Smeets, A. de Smet, Steenuilenwerkgroep Raalte, Steenuilen Werkgroep De Geldersche Vallei/Midden-Betuwe/C. de Brei, P. Steffens, A.J. Stevens, J. Tolboom, Ver. Bescherming Weidevogels en jong Wild/W. Wijering, Vogelwacht Uffelte e.o./F.v. Vemden, Vogelwerkgroep De Maasheggen/M.v. Amstel, Vogelwerkgroep De Pailjaart, Vogelwerkgroep-IVN Oirschot, Vogelwerkgroep KNNV Apeldoorn e.o., Vogelwerkgroep Neede/S. Grooters, Vogelwerkgroep Nederweert, Vogelwerkgroep Noordoost-Veluwe/A. Hottinga, Vogelwerkgroep Noordwest-

Achterhoek/B. Verboog, Vogelwerkgroep van Stad & Ambt Doesborgh, Vogelwerkgroep 't Vuggelke, R.v.d. Vorm, F.v.d. Weijer, Werkgroep Kerkuilen Friesland/J. de Jong, Werkgroep Steenuilen Het Suffertje, M. Westerman, A.v.d. Zijp. Verder is dankbaar gebruik gemaakt van BMP-gegevens uit 2002. Bij SOVON waren de districtscoördinatoren, J. van Bruggen, H.J. Ottens en D. Zoetebier behulpzaam. Monitoring van de Steenuil wordt ingaande 2003 gecoördineerd door SOVON in nauwe samenwerking met STONE en valt onder het meetnet Broedvogels van het Netwerk Ecologische Monitoring, waarin wordt samengewerkt met het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Ministerie van LNV. Het vloeit mede voort uit een initiatief van de Stuurgroep uitvoering Plan van Aanpak Steenuil (Plantinga 1999), waarin onder meer Vogelbescherming Nederland, Landschapsbeheer Nederland, STONE en SOVON participeren.

Volhouden en meedoen

Over enkele maanden is het al weer zover en kunnen we weer achter de Steenuilen aan. Zal de stand gelijk, hoger of lager uitpakken en is dit in alle delen van het land hetzelfde? We gaan er vanuit dat Steenuilonderzoekers er in 2004 weer net zo tegenaan zullen gaan als afgelopen jaar. Nieuwe telgebieden zijn altijd welkom. Meer gegevens kunnen onze kennis van regionale

ontwikkelingen vergroten en bij het wegvallen van telgebieden kan monitoring in andere gebieden worden voortgezet. Nieuwe tellers kunnen zich aanmelden bij SOVON. Na overleg over het gebied en dergelijke ontvangen ze instructies en formulieren.

Voor vragen, opmerkingen en dergelijke kunt u terecht bij de SOVON-districtscoördinator in uw regio (zie SOVON-Nieuws) of bij het SOVON-bureau (Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen; 024-6848111, e-mail info@sovon.nl). Raadpleeg verder www.steenuil.nl en www.sovon.nl.

Literatuur

Bloem H., Boer K., Groen N., van Harxen R. & Stroeken P. 2001. De Steenuil in Nederland. Handleiding voor onderzoek en bescherming. Stichting Steenuilenoverleg Nederland (STONE).

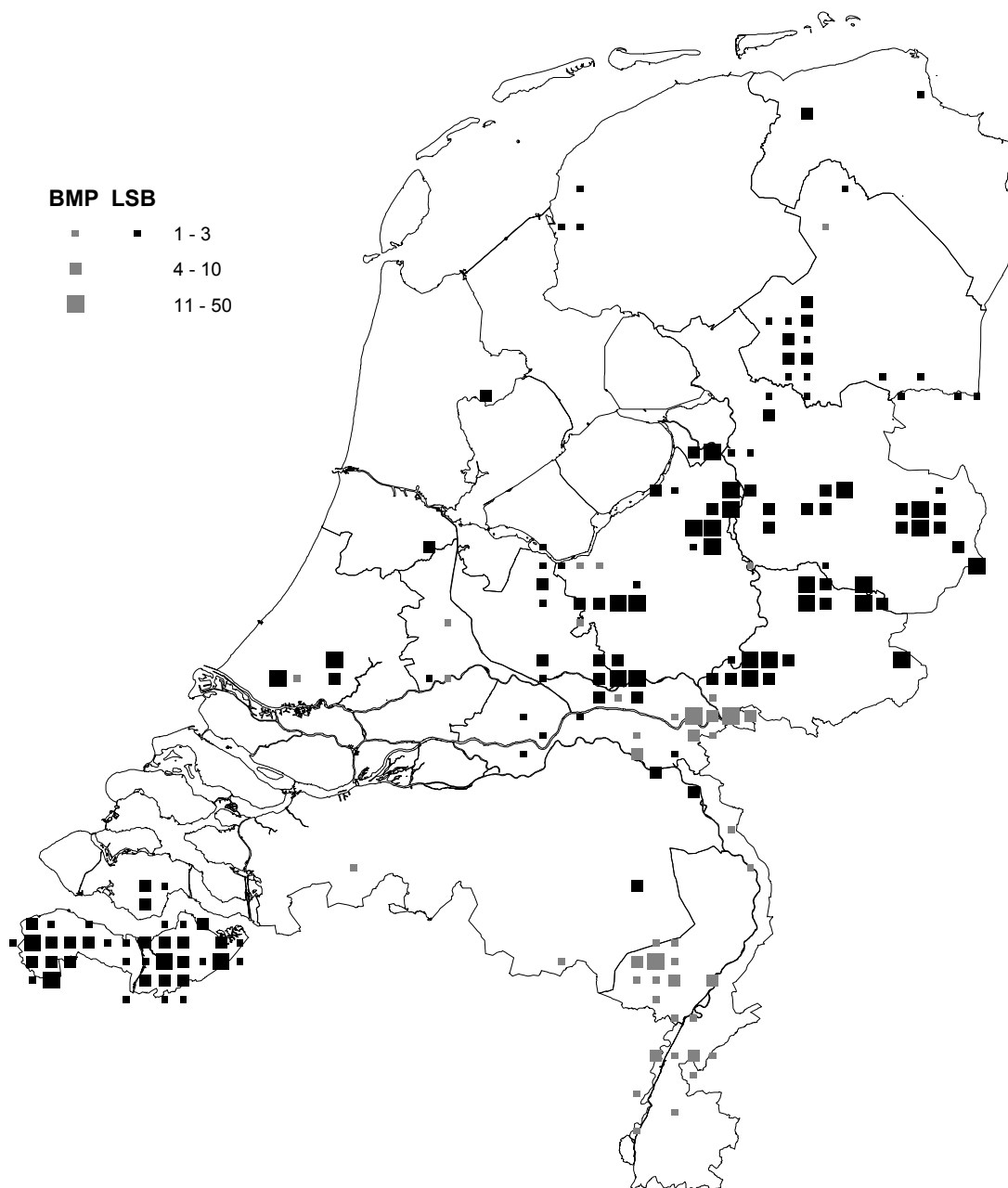
Van Dijk A.J. & van Turnhout C. 2003. Monitoring van de Steenuil. Athene 7: 3-8.
Plantinga J.E. 1999. Plan van Aanpak Steenuil (2^e, herziene druk; Actie Rapport Vogelbescherming Nederland 14) Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Van Turnhout, C. 2002. Naar een betere monitoring van de Steenuil in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2002/06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Tabel 1. Overzicht van monitoringgegevens van de Steenuil in 2003 per provincie (stand 1-12-2003) in vergelijking met het gewenste aantal gebieden tussen haakjes volgens Van Turnhout (2002) en met aantallen uit het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van 2002. Losse meldingen hebben betrekking op niet aan telgebieden toegekende aantallen en voor een klein deel op inschattingen (op basis van 2002) van nog niet ontvangen gegevens.

	Aantal telgebieden in 2003		Aantal Paren in 2003		Losse Meldingen in 2003		Aantal proefvlakken BMP in 2002		Aantal Paren BMP in 2002	
Groningen	2	(1)	7		-		-		-	
Friesland	1	(1)	-		16		2		2	
Drenthe		17	(1)	41		13	4			6
Overijssel	21	(3-5)	172		29		2		2	
Flevoland	-	(0)	-		-		-		-	
Gelderland	37	(8-12)	308		55		46		149	
Utrecht	6	(5-6)	27		11		7		12	
Noord-Holland	2	(2)	6		-		-		-	
Zuid-Holland	3	(3)	43		-		2		3	
Zeeland		16	(2-4)	259		10	1			4
Noord-Brabant	3	(2)	14		12		8		19	
Limburg		10	(3)	63		1	52			130
Totaal	118	(31-40)	1076		147		124		327	

Figuur 1. Verspreiding van Steenuil in telgebieden in 2003 (vierkant) en BMP-proefvlakken (rond) in 2002 per atlasblok.

Monitoring-afspraken

De belangrijkste punten van monitoring en afspraken op een rij:

- Houd hetzelfde telgebied aan en leg grenzen (in het eerste jaar) vast op een kaart.
- Splits een (te) groot telgebied op in enkele kleine (beheerbare) deelgebieden. In jaren met weinig tijd kan monitoring dan doorgang vinden in een of meer van deze kleine deelgebieden. Bij een groot gebied valt er al snel een gat in de monitoringreeks.
- Volg de methodiek zoals omschreven in de Handleiding van STONE en houd jaarlijks dezelfde werkwijze aan:
 - drie ronden tussen half februari en half april in de schemer of nacht
 - veldwaarnemingen vastleggen op kaart
 - altijd baltsroep laten horen bij geluidsnabootsing
 - territoria volgens de regels wel of niet meetellen
 - bezette nesten, nestkasten en zichtwaarnemingen inpassen in territoria
- Aantal territoria invullen op formulier Zeldzame soorten. Aantallen in vaste telgebieden vormen de basis voor monitoring. Na aanmelding in het eerste jaar krijgt het telgebied een gebiedsnummer dat correspondeert met de op de kaart aangegeven grenzen. In volgende jaren ontvangt de teller een deels voorgedrukt formulier met dat gebiedsnummer. Op de zijde van het formulier met de soortenlijst achtereenvolgens invullen: Jaar, Naam en adres (of indien bekend de waarnemercode), Naam telgebied, Atlasblok & KM-hok, Telgebied op alle zeldzame soorten onderzocht? (NEE aankruisen in geval van Steenuilinventarisatie en in de lijst achter Steenuil 7570 'Soort onderzocht?' aankruisen), Aantal paren en de Hoogste broedcode invullen.
- Is buiten het telgebied nog een Steenuil vastgesteld of is er sprake van een niet systematisch onderzocht gebied, vul die gegevens in aan de andere zijde van het formulier Z als losse melding. Achtereenvolgens invullen: Soortnaam, Jaar, Naam gebied, Atlasblok & KM-hok, Losse melding aankruisen, Aantal paren en Hoogste broedcode. Naam en adres op de andere zijde invullen (of indien bekend de waarnemercode).
- We ontvangen graag jaarlijks informatie over nestkasten en de bezettingsgraad. Op formulier Z onder Opmerkingen invullen: (1) aantal nesten in nestkast, (2) aantal nesten niet in nestkast en (3) aantal territoria zonder nestvondst. De drie opgeteld geeft de totale populatie. Tevens is belang aan te geven het totale aantal aanwezige nestkasten in het telgebied, het aantal succesvolle paren (met bijna vliegvlugge jongen) en de verspreiding van territoria op een kaart.
- Bij de start van de Steenuil-monitoring in 2003 is als richtlijn gesteld uitsluitend telgebieden te inventariseren met minimaal 5 paren. Na de enorme respons in 2003 kan deze regel vervallen en kunnen ook telgebieden met minder dan 5 paren aangemeld worden. Houd bij ijl-bezette gebieden een minimumgrens aan van ongeveer een atlasblok (2500 ha).